

УДК 378.011.3-051:377

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/69-1-41>

Людмила ВОВК,
orcid.org/0009-0002-4026-6017
аспірантка кафедри професійної освіти та технологій
сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
(Глухів, Сумська область, Україна) l.a.vovk2701@gmail.com

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РИНКУ ПРАЦІ

Дана стаття присвячена вивченню та аналізу розвитку творчого потенціалу студентів, які готуються до професійної педагогічної діяльності в умовах сучасного ринку праці. Розглядається питання впливу вимог сучасності на процес підготовки майбутніх педагогів і особливості розвитку їх творчого потенціалу у закладах вищої освіти (ЗВО).

Зазначено, що розвиток творчого потенціалу майбутнього фахівця є важливою метою закладів вищої освіти. Акцентовано на актуальності цієї проблеми в сучасному суспільстві і визначено ключові поняття, такі як «особистість», «творчість», «творчий потенціал». Проаналізовано психолого-педагогічні погляди на зазначену проблему з метою кращого розуміння підходів щодо розвитку і реалізації творчого потенціалу здобувачів в умовах ЗВО.

Творчий потенціал особистості майбутнього педагога розглянуто як систему особистісних здібностей, що дозволяють оптимально змінювати прийоми дій відповідно до нових умов, знань, умінь, спрямованості, характеру, що спонукають особистість до творчого саморозвитку. Творча особистість, що саморозвивається, – це вихідна ланка у зміні процесу педагогічної освіти.

У статті наголошується на важливості розвитку творчого потенціалу у майбутніх педагогів професійного навчання, які мають бути готові до викликів сучасності та здатні працювати в різних сферах педагогічної діяльності. Аналізуються можливі шляхи сприяння розвитку творчого потенціалу студентів, включаючи впровадження інноваційних методів навчання, стимулювання креативності та саморозвитку. Розглянуто взаємозв'язок теорії та практики як вагомий чинник, що сприяє реалізації творчого потенціалу, самостійному пошуку проблемних ситуацій, шляхів їх вирішення та виведенню особистості майбутнього фахівця на новий рівень діяльності, що виражається у творчій активності.

Проведено теоретико-експериментальне дослідження з проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього педагога професійного навчання через взаємозв'язок теорії та практики. Доведено, що аудиторна та практична діяльність здобувача має бути творчою. Це є результатом і водночас умовою розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця та виводить його на високий рівень самовираження, дає можливість творчої самореалізації.

Ключові слова. творчий потенціал, творчість, творчі здібності, креативність, особистість, педагог професійного навчання.

Lyudmyla VOVK,
orcid.org/0009-0002-4026-6017
Postgraduate at the Department of Vocational Education
and Technologies of Agricultural Production
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University
(Hlukhiv, Sumy region, Ukraine) l.a.vovk2701@gmail.com

DEVELOPING THE CREATIVE POTENTIAL OF FUTURE VOCATIONAL EDUCATION TEACHERS IN THE CURRENT LABOUR MARKET CONDITIONS

The article is devoted to studying and analysing developing the creative potential of students training for the professional teaching activities in the conditions of the modern labour market. The issue of the impact of modern requirements on the process of training future teachers and the peculiarities of developing their creative potential in the higher education institutions (HEI).

It was noted that developing the creative potential of the future specialist is an important goal of higher education institutions. Emphasis was placed on the relevance of this problem in modern society and the key concepts such as “personality”, “creativity”, “creative potential” were defined. Psychological and pedagogical views on the specified

problem were analyzed in order to better understand the approaches to developing and realising the creative potential of students in the conditions of higher education institutions.

The creative potential of the future teacher personality was considered as a system of personal abilities that allow to optimally change the methods of action in accordance with new conditions, knowledge, skills, direction, character, which encourage the personality to creative self-developing. A self-developing creative personality is the starting point in changing the process of teacher's education.

The article emphasizes the importance of developing the creative potential of future professional education teachers who must be ready for the challenges of modernity and able to work in various spheres of pedagogical activity. Possible ways of promoting developing students' creative potential were analysed including introducing innovative teaching methods, stimulating creativity and self-developing. The relationship between the theory and practice is considered as an important factor contributing to the realisation of the creative potential, the independent search for problem situations, ways of solving them and bringing the personality of the future specialist to the new level of actions which is expressed in creative activity.

The theoretical and experimental study was conducted on the problem of developing the creative potential of the future professional education teacher by way of connecting theory and practice. It was proved that student's classroom and practical activities must be creative. This is both a result and a condition for developing the creative potential of the future specialists and brings them to the high level of self-expressing, gives the opportunity for creative self-realising.

Key words: creative potential, creativity, creative abilities, being creative, personality, vocational training teacher.

Постановка проблеми. У ХХІ столітті проблема розвитку творчого потенціалу особистості набуває великого значення для соціального та економічного розвитку нашої країни, оскільки потенціал кожного громадянина складає загальний потенціал держави.

Проблема реалізації творчого потенціалу майбутніх педагогів професійного навчання є одним із пріоритетних на сьогоднішньому етапі реформування вищої освіти, оскільки студенти педагогічних навчальних закладів покликані сприяти процесу розвитку творчого потенціалу підрастаючого покоління, яке може динамічно включатися в абсолютно новий етап розвитку суспільства.

Проблема розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів професійного навчання у сучасних умовах ринку праці набула надзвичайної актуальності з огляду на ряд фундаментальних та актуальних чинників:

1. *Зміни в освітньому середовищі.* Сучасні вимоги до освіти не обмежуються передачею фактичних знань. Вони вимагають розвитку критичного мислення, творчих навичок, здатності до самостійного рішення завдань, що потребують нетрадиційного підходу.

2. *Зростаючий попит на якісних фахівців.* Розвиток технологій та глобалізація робить ринок праці більш конкурентним. Роботодавці шукають висококваліфікованих спеціалістів, які можуть приносити інновації та вносити вагомий вклад у свою професійну галузь.

3. *Необхідність адаптації до змін.* Швидкі та сталі зміни в суспільстві, технологіях та педагогічних підходах вимагають від майбутніх педагогів здатності до інновацій та готовності адаптуватися до нових умов.

4. *Підвищення якості освіти.* Розвиток творчого потенціалу майбутніх педагогів допома-

гає впроваджувати сучасні та ефективні методи навчання, що підвищує якість освіти та сприяє розвитку учнів.

5. *Готовність до викликів глобалізації.* Сучасні педагоги повинні бути готові працювати в міжкультурному середовищі та розуміти різні культурні контексти.

Усі ці фактори підкреслюють необхідність активного розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів професійного навчання для підготовки висококваліфікованих і адаптованих до змін фахівців, які зможуть впливати на якість освіти та високооцінні професійні якості на ринку праці.

Аналіз досліджень. Аналіз наукових досліджень та літературних джерел дозволив визначити, що проблема творчості та розвитку творчого потенціалу особистості вивчалася як зарубіжними, так і українськими науковцями. Так, психолого-педагогічний аспект розвитку творчого потенціалу особистості через самореалізацію, самооцінку, саморозвиток тощо розглядали Т. Амабіле (1996), М. Чіксентмігайї (1996), Р. Бернс (Дубінка, 2002), В. Моляко (2007), В. Ковальчук (2017), Т. Доцевич (2015), Б. Вовк (2013) та ін. Перспективи та парадигми розвитку творчого потенціалу висвітлені у працях Т. Любарта, Ф. Зенансі, Б. Барбота (Любарт, 2013), Т. Стернберга (1999), Е. Стоунса (Старостіна, 2014), О. Гопки (2016), І. Білої (2010), І. Зязюна (2009), І. Волощука (2013), В. Ковальчука (2004) та ін. Розвитку творчості здобувачів освіти відповідно до тенденцій ринку праці присвячені наукові доробки В. Ковальчука (2016; 2018).

Проте, попри обширний обсяг проведених досліджень у цьому напрямку, питання розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів професійного навчання в сучасних умовах ринку праці потребує більш глибокого та докладного аналізу. Сучасна професійна освіта має спиратися на сис-

тематичний аналіз різних теоретичних аспектів та практичних методик, що стосуються розвитку творчого потенціалу студентів професійної освіти у відповідності з сучасними вимогами ринку праці.

Мета статті – вивчення стану питання реалізації розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів професійного навчання у ЗВО в умовах ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Вища педагогічна освіта на сучасному етапі стикається з проблемою створення умов, сприятливих для розвитку творчої спрямованості студентів, а також пошуку нових підходів до їх навчання та виховання. Проблема творчої самореалізації майбутніх педагогів професійного навчання привертає увагу багатьох дослідників, але вона не вирішена до реального часу, оскільки творчість індивідуальна за своєю суттю та знайти єдине правильне рішення дуже складно. У творчості проявляється глибина особистості, особливе бачення навколишнього світу, уявлення про подальші життєві перспективи.

Творчий розвиток майбутніх педагогів професійного навчання відбувається у контексті міжособистісної взаємодії в освітньому процесі, що становить основу життєдіяльності особистості студента у період професійного самовизначення.

Проблема творчості, творчого потенціалу особистості в усі часи була об'єктом пильного уваги мислителів та вчених. Філософів (Сократ, Платон, Аристотель) завжди цікавили ситуації, коли людині доводиться стикатися з незвичайними обставинами, а механізм прийнятих нестандартних рішень сприймався як творче вирішення проблеми.

Науковці розглядають творчість як один із найважливіших механізмів розвитку особистості, оскільки продукт творчої діяльності відрізняється саме неповторністю, унікальністю.

Як влучно зазначає В. Ковальчук (Ковальчук, 2004), творчість є необхідним аспектом навчально-виховного процесу. Виховний потенціал творчості виявляється в її здатності одночасно впливати на розум та емоції, сприяючи глибокому розвитку емоційно-моральної сфери особистості та гуманізуючи процес навчання і виховання.

Зарубіжні вчені надають різні визначення творчого потенціалу, але загальною є ідея, що це сукупність здібностей, ресурсів та внутрішніх можливостей особистості для творчої діяльності і самореалізації.

Так, Р. Стернберг визначає творчий потенціал як сукупність здібностей, знань і контекстуальних факторів, які дозволяють особистості генерувати інноваційні ідеї та розв'язувати складні проблеми (Стернберг, 1999).

М. Чіксентмігаї виділяє поняття «розширеного розуму» і вважає, що творчий потенціал полягає в здатності розвивати різні види інтелектуальної діяльності та відкривати нові можливості (Чіксентмігаї, 1996).

Г. Гарднер розглядає творчий потенціал як частину загальної концепції інтелекту і визначає його як здатність створювати нові ідеї та вирішувати проблеми в різних сферах (Creating minds, 1993).

За визначенням Т. Амабіле, творчий потенціал – це здатність генерувати ідеї, які мають цінність для індивіда і суспільства, а також здатність перетворювати ці ідеї на дії (Амабіле, 1996).

Українські вчені також приділяли значну увагу дослідженню творчого потенціалу, надавши власні визначення, специфічні для національного контексту.

В. Моляко визначає творчий потенціал як творчу обдарованість, готовність до творчої діяльності (Моляко, 2007: 7).

І. Зязюн виокремлює дане поняття як активний процес, що включає в себе самостійну творчу ініціативу, здатність змінювати навколишню реальність та досягати самовираження особистості через створення матеріальних і духовних цінностей (Зязюн, 2009: 21).

За О. Гопкою, творчий потенціал особистості є не лише передумовою, але й результатом творчого процесу. З кожним використаним ресурсом власного потенціалу в особистому житті, творчий потенціал збагачується, і це призводить до розвитку творчого стилю життя, який в свою чергу є джерелом нових творчих ідей і можливостей (Гопка, 2016: 13).

На думку І. Білої, творчість являє собою активність особистості, що полягає в створенні нових об'єктів та якостей, розробці нових схем поведінки та спілкування, формуванні нових образів та знань. Творчий потенціал розглядається як вираз людської діяльності, яка не обмежується лише створенням конкретних продуктів; як внутрішня потреба в самореалізації та розвитку власних здібностей і можливостей (Біла, 2010: 3).

Аналіз значної кількості наукових досліджень дозволив нам дефініювати поняття творчого потенціалу особистості як сукупність здібностей, знань та ресурсів, які включають творчу уяву, аналітичне мислення та здатність до інновацій; дозволяють особистості виявляти креативний підхід до вирішення проблем та досягати творчих результатів; сприяють творчій самореалізації особистості фахівця.

Розглядаючи творчий потенціал майбутнього педагога професійного навчання як соціально-педагогічну систему науковці звертають увагу

на мету функціонування освітньої системи – підготовку студентів до творчого вирішення завдань та називають властивості, якими повинна характеризуватися така система: доцільність, наявність компонентів і структури, взаємодія із зовнішнім середовищем, цілісність, а кінцевою метою є творча професійна готовність.

Спрямованість на творчий підхід до різних завдань уже в процесі професійного навчання у ЗВО має бути закладено спочатку, інакше згодом багато теоретичних положень педагогіки сприймаються студентами як абстрактні, а знання не переходять у вміння та навички. Під час практики студенти встигають опанувати лише елементарні педагогічні вміннями, а до справжньої творчості справа не доходить. Тому питання взаємозв'язку між теорією та практикою є одним із ключових у розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця, що відповідає сучасним вимогам ринку праці.

Роль освітнього процесу є неоціненною у становленні та творчому розвитку особистості, тому дуже важливо під час отримання вищої педагогічної освіти організувати цілеспрямований взаємозв'язок теорії та практики, щоб досягти бажаного результату в загальноособистісному та професійному творчому розвитку майбутнього педагога професійного навчання, пробудити в ньому потребу у власному розвитку, самовдосконаленні, сформулювати мотиви, необхідні для задоволення цієї потреби.

Англійський науковець Е. Стоунс зазначає, що через нестачу зв'язку теорії та практики виникають певні труднощі, які часом важко виправити. Необхідно зосередити увагу на функції навчання, а не на освіті як такій, оскільки теорія та практика збагачують одне одного, застосовуючи теоретичні принципи на практиці навчання (Старостіна, 2014).

Важливість взаємозв'язку педагогічної теорії і практики була підкреслена С. Гончаренком. Він влучно зазначав, що теорія, як наука в цілому, постійно поповнюється, уточнюється та еволюціонує за рахунок наукових відкриттів та узагальнень із практики. За словами С. Гончаренка, теорія і практика взаємодіють та змінюються впродовж часу, приносячи користь в освітньому процесі молодого покоління (Гончаренко, 2007: 4–5). Зв'язок між теорією та практикою можна розглядати як фундамент педагогічної системи, оскільки теорія є підґрунтям узагальнених наукових знань, спрямованих на роз'яснення аспектів педагогічної дійсності й становить основу для практичних застосувань та розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів професійного навчання.

Спираючись на дослідження науковців, ми отримали змогу виокремити наступні фактори взаємозв'язку теорії та практики у розвитку творчого потенціалу майбутнього педагога професійного навчання: самопізнання, самооцінку, самодобудову, самореалізацію та самоорганізацію, вважаючи, що інтеграція цих механізмів дає можливість бачення процесу, а також сприяє піднесенню особистості здобувача освіти до вищого рівня розвитку його творчого потенціалу.

Так, самопізнання об'єктивно пов'язане зі змістом освіти. Нові підходи, технології проникають у навчальний процес, впливаючи на здатність студентів викладати та оцінювати власні судження, розуміти обмеженість та відносність власних знань, зіставляти наукові дані, критично ставитися до одержуваної інформації. Розвиток у майбутнього педагога професійного навчання потреби та здатності до самостійного здійснення пізнавальної діяльності пов'язано з процесом осмислення власних можливостей, із пізнанням власного «Я», з усвідомленням своїх творчих якостей, їх значення для майбутньої професійної діяльності. Самопізнання поряд із потребами, мотивами є компонентом педагогічної майстерності.

Від глибини самопізнання залежить самооцінка, що формується за активної участі самої особистості та відображає її внутрішній світ. Науковці відзначають, що межа між процесами самопізнання та самооцінки важко помітна, однак підкреслюють, що самопізнання відбувається у процесі особистого життєвого досвіду, а при самооцінці для особистості має значення думка інших педагогів, студентів. Науковець Р. Бернс вказує на необхідність переходу від зовнішніх джерел підкріплення, що сприяють підвищенню самооцінки, до внутрішніх джерел або самопідкріплення як до засобів, що регулюють розвиток позитивного та адекватного самосприйняття, щоб самому стати для себе джерелом самооцінки (Дубінка, 2002). Усвідомлення своєї професійної цінності надасть майбутньому педагогу професійного навчання впевненість у своїх силах і допоможе йому виявити та розвинути свій творчий потенціал.

Самодобудова виступає як фактор, що визначає місце винахідливості, уяви, досвіду, знань, умінь, несе відповідальність за складання плану дії, уточнення мети, виділення провідних ідей, узагальнення цілісного образу взаємозв'язку теорії та практики у розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця.

Самореалізація забезпечує здійснення взаємозв'язку теорії та практики у розвитку творчого потенціалу майбутнього педагога професійного

навчання, за якого виробляються нові підходи до освіти, способів вирішення творчих завдань.

Головною функцією механізму самоорганізації є впорядкування взаємозв'язку теорії та практики у розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти. У педагогічній площині джерелом самоорганізації є діяльність, оскільки їй властиве виявлення умінь передбачати, проектувати; у процесі педагогічної діяльності, на думку сучасних учених, відбувається перехід із організованої до самоорганізованої особистості. Таким чином, самоорганізацію можна розглядати як послідовно здійснювану діяльність, спрямовану на саморозвиток.

Виключно важливу роль у професійному становленні особистості науковці відводять педагогічній практиці. Зазначається роль педагогічної практики як активного фактора становлення особистості вчителя, як чинника, який надає найбільший вплив на формування педагогічної спрямованості, як основи для реалізації педагогіки співробітництва, коли починає прокидатися інтерес до самостійної творчої педагогічної діяльності.

Л. Кравець (Кравець, 2012) розглядає педагогічну практику як складову професійного навчання, яка сприяє практичному осмисленню принципів і засобів організації педагогічної діяльності, розумінню законів, якими вона керується, а також сприяє формуванню особистості студента, змінам у його внутрішньому світі та поведінці, розвитку індивідуального стилю професійної діяльності та рефлексії як важливої складової професійної компетентності майбутнього фахівця, затребуваного на сучасному ринку праці.

Педагогічна практика є продовженням втілення ідеї цілісності освітнього процесу, надаючи студенту можливість проявити творчі здібності. Успішність проходження практики пов'язана безпосередньо з наявністю високої самооцінки здобувача освіти, впевненості у собі. Результативність педпрактики полягає у тому, якими практичними творчими знаннями та вміннями опанував майбутній педагог професійного навчання, як він зміг у реальних умовах проявити самостійність, які якості виявлені ним під час педпрактики, а які ще потрібно розвивати, адже, як влучно зазначив Ф. Дістервег: «...все, що виходить з окремої людини, відбувається завдяки використанню закладених у ньому сил» (Зайченко, 2010).

Для отримання необхідної інформації про роль взаємозв'язку теорії та практики у розвитку творчого потенціалу майбутнього педагога професійного навчання нами було проведено дослідження зі студентами Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка 4 та 5 курсів факультету професійної і техноло-

гічної освіти (до педагогічної практики і після). Нами були використані методики, які позитивно зарекомендували себе в психології та педагогіці: метод незакінчених речень, бесіди, опитування, міні-твори, вивчення та аналіз продуктів творчої діяльності та навчальної документації за результатами педагогічної практики.

У процесі організації експерименту були сформульовані дослідні завдання: 1) визначення рівня впевненості у собі, який безпосередньо пов'язаний із самооцінкою; 2) визначення студентами факторів, що впливають на підвищення самооцінки, на розвиток творчого потенціалу; 3) уточнення критеріальної характеристики ознак творчого потенціалу; 4) діагностика наявності творчого потенціалу; 5) визначення рівня стану внутрішнього творчого середовища.

Так, з метою уточнення визначення рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього педагога професійного навчання було проведено тестування, що мало на меті оцінку впевненості у собі, яка, на думку вчених, безпосередньо пов'язана з самооцінкою, а зрештою і з успіхом творчої діяльності студентів під час педагогічної практики. Студентам 4 та 5 курсів було запропоновано тест самооцінки впевненості у собі, у своїх потенційних можливостях.

Як критерій при тестуванні були запропоновані орієнтири, які описують оптимальний, допустимий та низький рівні впевненості у собі. Студентам було запропоновано оцінити себе у ситуаціях, коли: хтось висловлює точку зору, яка відрізняється від Вашої; коли потрібно ухвалити якесь рішення; коли хтось критикує Вас чи Ваші дії; коли потрібно виконати відповідальну роботу; коли необхідно зробити вибір тощо Дані дослідження засвідчили, що студенти 5 курсу висловили досить високу впевненість у собі, в успіху своєї творчої діяльності під час педагогічної практики, у подальшій професійній діяльності, а досить значна частина студентів (більше 60%) 4 курсу знаходиться на низькому. Розгляд фактів дає підстави припустити, що студенти 5 курсу вже мають деякий досвід практичної педагогічної роботи, їм уже доводилося виконувати відповідальну роботу, робити вибір в альтернативній ситуації, висловлювати свою точку зору, яка відрізняється від загальноприйнятої. В даному випадку можна також припустити наявність підвищеної самооцінки. Виявлення великої кількості студентів професійної освіти 4 курсу на низькому рівні пов'язано, ймовірно, з тим, що у них ще не було реальної можливості розвинути і проявити свій творчий потенціал, звідси і досить високий рівень невпевненості у собі.

Для уточнення критеріальної характеристики ознак творчого потенціалу за допомогою методу незакінчених речень студентам було запропоновано дати визначення поняття «творчий потенціал», а також позначити шляхи його розвитку.

Значна частина респондентів визначила творчий потенціал як наявність творчих умінь. Спрямованість на творчий підхід до різних завдань у процесі навчання, під час педагогічної практики, на освоєння основ педагогічної майстерності, на саморозвиток та самореалізацію також виділяється як основна ознака. Необхідним, на думку значної кількості опитаних, є і наявність творчих здібностей – неординарності мислення, бачення проблем, здатності до імпровізації. Як ознаку творчого потенціалу студенти виокремлюють володіння високим рівнем знань: про предмет, про провідні педагогічні технології, шляхи розвитку творчого потенціалу. Такі властивості характеру, як емоційність, ініціативність, цілеспрямованість також визначається майбутніми педагогами професійного навчання як чинники розвитку творчого потенціалу. Однак деякі студенти не змогли дати визначення досліджуваного поняття.

В отриманих даних проявляється, на наш погляд, та сама закономірність. Студенти 5 курсу, які вже мають досвід практичної педагогічної діяльності, більшою мірою покладаються на набуті раніше вміння, вони більш прагматичні, тоді як здобувачі освіти 4 курсу розраховують поки що лише на свої творчі здібності.

Задля визначення ступеню усвідомлення майбутніми педагогами професійного навчання поняття «творчий потенціал» було запропоновано закінчити речення: «Для розвитку творчого потенціалу, як на мене, необхідно...». Відповіді, подані студентами 5 курсу, відрізнялися конкретністю, більшою компетентністю. Значна частина респондентів 4 курсу (16%) дала невизначені неясні відповіді, або взагалі не змогла щось відповісти, що підтверджує висновки, зроблені на етапі дослідження рівня впевненості у собі, де 15,8% перебувають у низькому рівні.

Враховуючи роль творчої діяльності майбутніх педагогів професійного навчання під час педагогічної практики нами було також проведено тестування, що мало на меті оцінку студентами успішності своєї діяльності та себе під час педагогічної практики за багатьма показниками. Оцінювалися критеріальні ознаки творчого потенціалу, зокрема, здатність до самоосвіти, саморозвитку, розвиток вольових якостей та здатність до самовиховання, самовдосконалення і самоосвіти. Слід було оцінити ступінь

сформованості різних умінь: гностичних, проєктувальних, конструктивних, організаторських, комунікативних, а також спрямованість, характер, здібності. Зіставлення фактів дає підстави стверджувати, що на 4 курсі менша кількість студентів (24%) упевнена в успіху своєї творчої діяльності під час педпрактики, ніж 5 курсі (69%).

Наприкінці студентам було запропоновано написати міні-твір з 10–15 речень на тему «Роль теоретичних знань у творчій діяльності майбутнього педагога професійного навчання». Аналіз отриманих відповідей показав, що практично всі здобувачі освіти визнають важливу роль теоретичних знань для розвитку творчої активності у стінах ЗВО, для подальшої творчої діяльності у закладах професійної освіти. Абсолютна більшість студентів розглядають теоретичні знання як основу для творчої діяльності під час педагогічної практики для подальшої професійної діяльності. Теорія, на їх погляд, є основою для набуття практичних навичок, дає можливість вибору, що дуже важливо задля творчої самореалізації педагога професійного навчання. 57% студентів, розмірковуючи про роль теоретичних знань, роблять акцент на необхідність тісного взаємозв'язку теорії та практики у процесі розвитку своєї творчої активності.

Отже, методи дослідження, використані нами, дозволили зібрати матеріал для встановлення попередніх даних усвідомлення майбутніми педагогами професійного навчання сутності творчого потенціалу, шляхів його розвитку і реалізації. Ми отримали змогу виявити рівень оцінювання студентами своєї особистості та своїх творчих можливостей, творчого потенціалу, а також усвідомлення ними ролі теоретичних знань та необхідності їх зв'язку з практичною діяльністю. Зважаючи на дані дослідження, можемо підсумувати, що здобувачі освіти 5 курсу, отримавши досвід педагогічної практики, більш свідомі у відповідях щодо розуміння важливості розвитку власного творчого потенціалу для майбутньої професії педагога професійного навчання.

Таким чином, розвиток творчого потенціалу майбутніх педагогів професійного навчання є важливим завданням, яке допоможе підготувати їх до ефективної професійної діяльності в сучасних умовах ринку праці.

Висновки. Розвиток творчого потенціалу майбутніх педагогів є актуальним завданням сучасної освіти через вимоги сучасного ринку праці. Педагоги повинні бути готові до викликів і змін в професійному оточенні. Розуміння понять «творчість», «творчий потенціал особистості» та «особистість» є важливим для розвитку педаго-

гічної науки та практики. Вони формують основу для побудови ефективних програм розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів професійного навчання.

Успішний розвиток творчого потенціалу здобувачів освіти вимагає комплексного підходу, який враховує психологічні, педагогічні, інноваційні та інші аспекти. Співпраця між вищими навчальними закладами та роботодавцями може значно поліпшити підготовку майбутніх педагогів до ринку праці та розвитку їхнього творчого потенціалу.

Важливо враховувати індивідуальні особливості та потреби студентів при розробці програм і стратегій їхнього розвитку. Розвиток творчого потенціалу майбутніх педагогів професійного навчання сприяє підвищенню якості освіти та

готовності до впровадження інноваційних підходів у практичній діяльності.

Вивчення питання розвитку творчого потенціалу здобувача за допомогою взаємозв'язку теорії та практики вимагає підходів до змісту, форм та методів організації цілісного освітнього процесу у ЗВО, у тому числі педагогічної практики, що сприяють оптимальному вирішенню проблеми.

Творчий потенціал майбутнього фахівця не є початково заданим і незмінним освітою, а його розвиток через взаємозв'язок теорії та практики є частиною загального процесу розвитку та саморозвитку особистості педагога професійного навчання. Таким чином, творчий потенціал є не лише результатом розвитку, а й випереджає нові етапи якісної зміни особистості майбутнього фахівця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Amabile T. Creativity In Context: Update To The Social Psychology Of Creativity. Avalon Publishing, 1996. 336 p.
2. Creating minds: an anatomy of creativity seen through the lives of Freud, Einstein, Picasso, Stravinsky, Eliot, Graham and Gandhi. New York, 1993. 464 p.
3. Lubart T., Zenasni F., Barbot B. Creative Potential and Its Measurement. *International Journal for Talent Development and Creativity*. 2013. № 1(2), Pp. 41–50.
4. Csikszentmihalyi M. Creativity : Flow and the Psychology of Discovery and Invention. New York, 1996. Pp. 107–126.
5. Sternberg R. J., Lyubart T. I. The concept of creativity: perspectives and paradigms. *Handbook of Creativity*. Cambridge, 1999. Pp. 3–15.
6. Біла І. До вершин педагогічної майстерності. *Дошкільне виховання*. 2010. № 10. С. 3–5.
7. Вовк Б. І. Професійно значущі якості майбутніх інженерів-педагогів. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія : Педагогічні науки*. 2013. Вип. 22. С. 101–105.
8. Волощук І. С. Структура і зміст творчого потенціалу особистості. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2013. № 2. С. 8–13.
9. Гончаренко С. Методологічні засади побудови педагогічної теорії. *Шлях освіти*. 2007. № 3. С. 2–10.
10. Гопка О. М. Творчий потенціал особистості як наукова категорія. 2016. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17853/Gopka.pdf?sequence=1>. (Дата звернення: 17.10.2023.)
11. Доцевич Т. І. Структура метакогнітивної компетентності викладача вищої школи. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Психологія*. 2015. № 50. С. 60–68.
12. Дубінка М. М. «Я-концепція» як фактор професійного самовизначення особистості з позицій Р. Бернса. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2002. № 205. С. 94–100.
13. Зайченко І. В. Історія педагогіки. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки. Навчальний посібник. К., 2010. 624 с.
14. Зязюн І. Творчий потенціал особистості вчителя : психолого-педагогічні орієнтири. *Професійна освіта: ціннісні орієнтири сучасності*. 2009. № 1. С. 11–22.
15. Ковальчук В. І. Розвиток вищої освіти відповідно до тенденцій і вимог ринку праці. *Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*. 25–26 лютого. 2016. С. 2–24.
16. Ковальчук В. І. Розвиток творчих здібностей учнів ПТНЗ художнього профілю, як запорука культури праці. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. 2004. Вип. 210. С. 74–84.
17. Ковальчук В. І., Костюченко В. А. Розробка стратегії розвитку закладу професійно-технічної освіти в умовах ринку праці. *Молодий вчений*. 2018. № 6 (58). С. 151–154.
18. Ковальчук В., Перемийбіда Л., Харламова Ю. Становлення творчого потенціалу особистості гімназиста. *Завуч*. 2017. № 11. С. 13–34.
19. Кравець Л. М. Педагогічна практика як чинник професійного становлення майбутнього вчителя. *Педагогічні науки*. 2012. Вип. 55. С. 80–86.
20. Моляко В. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. *Психологія і суспільство*. № 4. 2007. С. 6–10.
21. Ромакін В. В. Комп'ютерний аналіз даних : Навчальний посібник. Миколаїв, 2006. 144 с.
22. Старостіна О. В. Значущість психолого-педагогічних засад системи Е. Стоунса на сучасному етапі розвитку освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 1 (35). С. 96–102.
23. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки від 23 лютого 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (Дата звернення: 17.10.2023.)

REFERENCES

1. Amabile T. (1996) *Creativity In Context: Update To The Social Psychology Of Creativity*. Avalon Publishing. 336.
2. *Creating minds: an anatomy of creativity seen through the lives of Freud, Einstein, Picasso, Stravinsky, Eliot, Graham and Gandhi* (1993) New York. 464.
3. Lubart T., Zenasni F., Barbot B. (2013) Creative Potential and Its Measurement. *International Journal for Talent Development and Creativity*, 1(2). 41–50.
4. Csikszentmihalyi M. (1996) *Creativity : Flow and the Psychology of Discovery and Invention*. New York. 107–126.
5. Sternberg R. J., Lyubart T. I. (1999) *The concept of creativity: perspectives and paradigms*. Handbook of Creativity. Cambridge. 3–15.
6. Bila I. (2010) Do vershyn pedahohichnoi maisternosti. [To the pinnacle of pedagogical skill] *Doshkilne vykhovannia. – Preschool education*, 10. 3–5. [in Ukrainian]
7. Vovk B. I. (2013) Profesiino znachushchi yakosti maibutnikh inzheneriv-pedahohiv. [Professionally significant qualities of future engineering teachers] *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Seriya : Pedahohichni nauky. – Bulletin of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences*, 22. 101–105. [in Ukrainian]
8. Voloshchuk I. S. (2013) Struktura i zmist tvorchoho potentsialu osobystosti. [The structure and content of the creative potential of an individual]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti. – Education and development of a gifted personality*, 2. 8–13. [in Ukrainian]
9. Honcharenko S. (2007) Metodolohichni zasady pobudovy pedahohichnoi teorii. [Methodological principles of pedagogical theory construction] *Shliakh osvity. – The way of education*, 3. 2–10. [in Ukrainian]
10. Hopka O. M. (2016) Tvorchyi potentsial osobystosti yak naukova katehoriia. [Creative potential of the individual as a scientific category]. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17853/Gopka.pdf?sequence=1> [in Ukrainian]
11. Dotsevych T. I. (2015) Struktura metakohnytvnoi kompetentnosti vykladacha vyshchoi shkoly. [The structure of metacognitive competence of a higher school teacher.] *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H.S. Skovorody. Psykholohiia. – Bulletin of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Psychology*, 50. 60–68. [in Ukrainian]
12. Dubinka M. M. (2002) «Ia-kontseptsiiia» yak faktor profesiinoho samovyznachennia osobystosti z pozytsii R. Bernsa. ["I-concept" as a factor of professional self-determination of an individual from the standpoint of R. Burns] *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky. – Proceedings. Series: Pedagogical sciences*, 205. 94–100. [in Ukrainian]
13. Zaichenko I. V. (2010) *Istoriia pedahohiky. Knyha I. Istoriia zarubizhnoi pedahohiky. Navchalnyi posibnyk. [History of pedagogy. Book I. History of foreign pedagogy. Tutorial.]. 624. [in Ukrainian]*
14. Ziazun I. (2009) Tvorchyi potentsial osobystosti vchytelia : psykholoho-pedahohichni oriientyry. [Creative potential of the teacher's personality: psychological and pedagogical guidelines] *Profesiina osvita: tsinnisni oriientyry suchasnosti. – Vocational education: modern value orientations*, 1. 11–22. [in Ukrainian]
15. Kovalchuk V. I. (2016) Rozvytok vyshchoi osvity vidpovidno do tendentsii i vymoh rynku pratsi. [The development of higher education in accordance with the trends and requirements of the labor market.] *Rozvytok suchasnoi osvity: teoriia, praktyka, innovatsii. Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. – Development of modern education: theory, practice, innovations. Materials of the 2nd International Scientific and Practical Conference*, 25–26 liutoho. 2–24. [in Ukrainian]
16. Kovalchuk V. I. (2004) Rozvytok tvorchykh zdbnostei uchniv PTNZ khudozhnoho profilu, yak zaporuka kultury pratsi. [The development of creative abilities of students of technical vocational schools of the artistic profile, as a guarantee of work culture] *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Pedahohika ta psykholohiia. – Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Pedagogy and psychology*, 210. 74–84. [in Ukrainian]
17. Kovalchuk V. I., Kostiuhenko V. A. (2018) Rozrobka stratehii rozvytku zakladu profesiino-tekhnichnoi osvity v umovakh rynku pratsi. [Development of a strategy for the development of a vocational and technical education institution in the conditions of the labor market] *Molodyi vchenyi. – Young scientist*, 6 (58). 151–154. [in Ukrainian]
18. Kovalchuk V., Peremyibida L., Kharlamova Yu. (2017) Stanovlennia tvorchoho potentsialu osobystosti himnazysta. [Formation of the creative potential of a high school student's personality] *Zavuch. – Head teacher*, 11. 3–34. [in Ukrainian]
19. Kravets L. M. (2012) Pedahohichna praktyka yak chynnyk profesiinoho stanovlennia maibutnoho vchytelia. [Pedagogical practice as a factor in the professional development of a future teacher] *Pedahohichni nauky. – Pedagogical sciences*, 55. 80–86. [in Ukrainian]
20. Moliako V. (2007) Tvorchyi potentsial liudyny yak psykholohichna problema. [Human creative potential as a psychological problem] *Psykhohiia i suspilstvo. – Psychology and society*, 4. 6–10. [in Ukrainian]
21. Romakin V. V. (2006) *Kompiuternyi analiz danykh : Navchalnyi posibnyk. [Computer data analysis : Study guide]. 144. [in Ukrainian]*
22. Starostina O. V. (2014) Znachushchist psykholoho-pedahohichnykh zasad systemy E. Stounsa na suchasnomu etapi rozvytku osvity. [Significance of the psychological and pedagogical foundations of the E. Stones system at the current stage of education development] *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 1 (35). 6–102. [in Ukrainian]
23. *Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022–2032 roky vid 23 liutoho 2022 r. [Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2022–2032 from February 23, 2022]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> [in Ukrainian]*